

Filmajánló: Mindannyian másak vagyunk

Nem egyszerű alkalmazkodni az elvárásokhoz, beilleszkedni a tantervbe, időben leadni a kimutatásokat, kijavítani a dolgozatokat, átgondolni a másnapi órákat, felkészülni vizsgákra, különböző ellenőrzésekre, összeállítani iratcsomókat, vizsgatételeket, ellenőrző lapokat, vagy felkészülni felmérőkre, feleltetésre, bemutatókat készíteni, internetről anyagokat összeollózni a jobb lezárás reményében, és még ki is állni mindezzel az osztály elé. Azaz: megfelelni diákként, tanárként. Bár mindezt oldja a napi rutin bejáratottsága, vagy egyszerűen csak az a tény, hogy szeretjük, amit csinálunk, és nem csupán diákként, hanem tanárként is élvezzük az ugyanúgy vissza nem hozható iskolai éveket. Hogy a pénteknél jobban szeretjük a hétfőt. Mert akár hisszük, akár nem, ilyen is akad.

Mint ahogyan olyan is, akinek a világlátása nem a megszokott, és nem is alkalmazkodik a tágabb értelemben vett társadalmi elvárásokhoz, mert képtelen rá, fizikai vagy lelki okok miatt. Számos film szól ezekről az elvárásokról, az alkalmazkodásról, illetve azok képtelenségéről, a kívülállóság nehezen elviselhető állapotáról. A valamilyen neurotikus betegségben szenvedőket főszerepbe állító filmek többnyire ilyenek, egyértelműen hangsúlyozzák célzatos mondanivalójukat, és felmutatják a másság tiszteletben tartásának, az embertárs megbecsülésének erényeit. Ilyenkor nehéz nem észrevenni az allúziót, miszerint az elfogadásnak a hétköznapokban is működnie kell(ene), a családban, az iskolában, a mikro- és makrokörnyezetben, vagyis olyan körülmények között is, amikor általában nem ennyire kifejezett a másságnak a ténye. A *Vincent és a tenger* (Vincent will meer, 2010) című film is kívülállókat mutat, a társadalomba nem beilleszkedőket, csendben lázadókat, akik többet kívánnak maguknak a fehér falaknál, és az udvart körbezáró drótkerítésnél. Az eredeti cím utánozhatatlan, más nyelvben vissza nem adható módon játszik rá arra, hogy a szereplők – köztük kiemelten Vincent – többet akar. A tengerhez akar eljutni, pontosabban édesanyja hamvait akarja elvinni egykori – fényképpel bizonyított – boldogságának helyszínére. A németben pedig a Meer (tenger) szó, mint főnév, nagy betűvel írandó, ejtésben viszont rájátszik a mehr (több) szóra, így alakul végül a kisbetűs meer forma, amely mindkét jelentést hordozza. Vincent ugyanis, annak ellenére, hogy nem kegyelmez neki az élet, boldogulni igyekszik; nem túlélni próbál, hanem együttélne egy olyan betegséggel, amelyik a körülötte élőkől nem csupán szánalmat, hanem adott esetben akár agresszivitást is kiválthat.

Pedig látszólag minden rendben. Három fiatal utazik az olasz tengerpart felé. Mutató Audi és nem kevés készpénz birtokában szemmel láthatóan nem függenek senkitől és semmitől: övük a világ. A látszat azonban természetesen csal. Az egyik fiú Tourette-szindrómában szenved, nem képes kordában tartani mozdulatait, váratlanul ejt ki szokatlan hangokat, trágár szavakat, a másik többek között tisztaság- és rendmániás, csak

gumikesztyűben hajlandó vezetni, és állig begombolkozva viseli az inget, a lány pedig nem akar egyetlen falatot sem magához venni. Ők hárman ugyanazon intézet falait hagyták maguk mögött, és kapva az adódó alkalmon, együtt indultak útra. A Németország, Ausztria és Olaszország szemet gyönyörködtető tájain forgatott, fülbemászó muzsikával aláfestett jelenetek (mint például a Train együttes *Hey Soul Sister* című slágere) a fajsúlyos téma ellenére üdítően hatnak. Elérik azt, hogy már nem is betegségtől szenvedő alanyokat, hanem útkereső fiatalokat lássunk, akik a szülőkkel való kapcsolat átértékelésének és az egymásra találásnak a rögs útját járják, miközben váratlan döntéseket hoznak, és kiszámíthatatlanul cselekednek, összevesznek és kibékülnek, menekülnek egymástól és egymáshoz.

1. kép: Vincent és a tenger

A neves előadóművészek nevével fémjelzett alkotás (Németország legfoglalkoztatóbb színészei közé tartozó Heino Ferch, vagy a forgatókönyvet is jegyző, a főszerepet alakító Florian David Fitz) megkapó változata annak, hogyan is lehet könnyfakasztás nélkül szólni fájdalmas dolgokról, vígjátékba oltani bárminemű gúnyolódás nélkül a szenvedést, vagy annak a lehetőségét.

Pengeélen táncol ugyanis az, aki – legyen szó testi vagy mentális – betegségről filmet készít, irodalmi művet, esetleg filmajánlót ír, vagy netalán hasonló témájú filmet diákokkal közösen megnéz, megbeszél. Vigyázni kell a fogalmazásmóddal, hiszen nem csupán az érzelgősség csapdáját illene kerülni, de nem szabad figyelmen kívül hagyni a személyes érintettséget, a megbántás akaratlan veszélyeit sem. A *Vincent és a tenger* merész film, hiszen vállalja, hogy nem szenved és szenvedeg, s ezt a nézőtől sem várja el. Megkapó természetességgel mesél, nem lekezelő módon; a betegségek tüneteiből adódó helyzetkomikumot sem hagyja ki, mindeközben pedig azt is egyértelművé teszi, hogy

nem csupán a film szereplői vagy szűkebb-tágabb környezetünk mentális betegséggel küszködői a mások, hanem mi valamennyien.

Vincenték végül odaérnek a tengerhez, ennél viszont jóval többet nyernek: már nem úgy tekintenek önmagukra, egymásra, környezetükre, mint korábban. Nem csupán ön-értékelésük fejlődik, hanem lehetőséget kapnak arra, hogy adottságaikkal együtt élve, feltalálják magukat abban a világban, ahová eredetileg is tartoztak. Többé már nem vonulnak félre, és ami számukra talán még ennél is fontosabb: a hozzájuk tartozók sem várják már el tőlük ugyanezt.

A Németországban kritikai és közönségsikernek egyaránt örvendő film eljutott a tengerentúlra is, hiszen alig négy évvel az eredeti bemutatója után remake készült belőle, *The Road Within* címmel. A *Vincent és a tenger*t majdnem jelenetről jelenetre idéző, ám a nyelvi és kulturális környezet révén más hangulattal, módosult hangsúlyokkal élő feldolgozás esélyt ad nézőnek, tanárnak, diáknak egyaránt arra is, hogy elgondolkozhasson az európai és amerikai filmkészítés különbözőségeiről. Az amerikai filmek fogyasztásának társadalmában és a mozgóképkultúrát kevésbé felpártoló középiskolai oktatásban erre pedig ugyancsak szükség lenne.

A *Hesher* (2010) című film történetét elindító tragikus esemény is a *Vincent és a tenger* kiindulópontjához hasonló: meghal a fiúgyermekét hátrahagyó édesanyja. Az előző filmben a fiú már felnőttkorba lépett, Tourette-szindrómája miatt viszont korábban szimbiózisban élt édesanyjával, a *Hesher* szereplője viszont még gyermek, legjobb esetben is kiskamasz, aki olykor biciklire pattan, és csak teker, hogy legalább ideig-óráig távol kerüljön a családi háztól, benne mackónadrágban, borostásan, nyugtatók társaságában lézengő édesapjával és mindig sétálni vágyó nagymamájával, aki igyekszik menteni a családot, rutinosan végezni és elvégeztetni a mindennapok feladatait.

És ekkor váratlanul beköltözik Heshert. Mielőtt feleszmélnének, már a mosógépüket használja, és a vacsorájukat eszi. Ők pedig beletörődnek, hiszen úgyis mindegy. Heshert pedig látványosan cserben hagyja a rászorulót, és megtanítja a nagyit vízzipipát használni. Az amerikai független filmek neves seregszemlájén, a Sundance fesztiválon feltűnt mozgókép látványosan keveri az erőszakot, a morbid humort a kertvárosok családi drámájával, játszik rá a hollywoodi sikerfilmek értékrendszerére és a nézői elvárásokra, miközben némi érzélgősséget is csepegtet. Neves színészekből sincs hiány, Natalie Portman producerként is közreműködik, a szakadt cuccokban és gyerekes tetoválásokban feszítő címszerepben meglepő módon a kölyökképű Joseph Gordon-Levitt tűnik fel, de az *Office*-sorozat rajongói is rácsodálkozhatnak Rainn Wilson szokatlan szerepére. Közben szól a Metallica és a Motörhead, alapigazságok derülnek ki sokadjára (ne a távozókra, hanem a mellettünk maradókra figyeljünk), és külön értelmet nyer a stáblista is, annak metszően pontos illusztrációival. Itt nem szerepelnek diagnosztizált betegek, lelki sérültek viszont akadnak szép számmal, a segítség pedig onnan érkezik, ahonnan azt a legkevésbé várná(n)k. Heshert, akinek címszerepét a Metallica együttes 24 évesen elhunyt basszusgitárosa, Cliff Burton ihlette, történet nélküli figura. Bár ő a címszereplő, személyes dolgokat nem tudunk meg róla, az örök lázadó típusát hozza, akinek könnyedén beletörik a bicskája a hétköznapiak kihívásaiba. Leginkább nyugágyon vagy kanapén sze-

ret ücsörögni, a legváratlanabb pillanatokban zavarba ejtő történeteket előadni, esetleg autókat robbantani és úszómedencékbe minden fellelhető dobálni. Vagyis jóval inkább destruktív, mint konstruktív, ezért a többi ember által nehezen megtűrt, bár ő látszólag nem is vágyik az elfogadásra. Itt járt Heshher – hirdeti a háztetőre festett felirat az utolsó jelenetben. A film lényege össze is foglalható ebben a rövid mondatban: Heshher ugyanis jött, tört, zúzott, életeket mentett, igazságot szolgáltatott, majd távozott. Nem valamilyen szuperhőssel van azonban dolgunk, hanem egy öntörvényű, ám szeretetre szomjazó ifjoncra, trágár szavak és viccek büszke mesélőjéről, akinek jólesett ideig-óráig valahová tartozni.

2. kép: Heshher

A Metallica elhíresült betűtípusával kirakott cím, a dinamikus zene, a jelenetek szituációs lehetőségeinek maximális kihasználása (a film nem a cselekményvezetés feszültségéből, hanem a pontosan megrajzolt helyzetek sorozatából építkezik) vonzerőt jelentenek a középiskolás, egyetemista nézőközönség számára, ahogyan teszi ezt a címadó figura is, akivel jó párán azonosulni tudnak. Vagy a film többi szereplőjével, a magányos fiúval, aki példamutatón követi célját (legyen az akár egy roncstelepre ítélt autó visszaszerzése), az egész világban csalódott, vegetáló apával, aki csak nehezen veszi észre, hogy van tovább is, vagy az előítéletek nélküli elfogadás és a szeretet erényeit képviselő nagymamával, aki végül eljut sétálni, bár nem úgy, ahogyan azt várnánk. A trágár beszéd

pedig ebben a szövegkörnyezetben helyénvaló, ahogyan az előző filmben is, a Tourette-szindróma okán ugyancsak indokolt. Vagyis ez ne állítsa meg a pedagógust, hogy közös filmnézésre invitálja diákjait, hiszen két olyan alkotás tapasztalatáról maradnának le, melyek megmutatják a másság természetét és természetességét, létjogosultságát iskolában, osztályteremben és azon kívül is, a hét bármelyik napján, legyen bár kedvencünk a hétfő, a péntek vagy éppen a hétféle.

Vincent és a tenger: http://www.filmbazis.org/vincent-es-a-tenger-online-teljes-film/filmnezes/69104?_lbGate=1000232

Hesher: <http://filmtornado.cc/Online-filmek/Online/166341>